

บ่อน้ำโบราณ โบราณสถานพบใหม่ในพื้นที่ หมู่ ๘ ตำบลท่าคอย อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

นางสาวกรรณิการ์ เปรมใจ

นักโบราณคดีชำนาญการ สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี

- สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี ร่วมกับ อส.มศ.อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ชาวบ้านชุมชนบ้านท่าคอย อำเภอท่ายาง และเทศบาลตำบลท่ายาง ได้ร่วมกันดำเนินการขุดตรวจสอบทางโบราณคดีโบราณสถานในพื้นที่หมู่ ๘ บ้านท่าคอย อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ศาลาขาว” เนื่องจากแต่เดิมเคยมีศาลาไม้มุงกระเบื้องสีขาวตั้งอยู่ โดยด้านหลังศาลาทางด้านทิศตะวันตกมีอาคารก่ออิฐถือปูนรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าคล้ายบ่อน้ำตั้งอยู่ ๑ หลัง ปัจจุบันศาลาได้ถูกรื้อถอนย้ายไปแล้ว คงเหลือแต่โบราณสถานก่ออิฐถือปูนดังกล่าว ซึ่งชาวบ้านมีความประสงค์อยากให้มีการขุดตรวจศึกษาฯ เนื่องจากอยากทราบรูปแบบทางสถาปัตยกรรม เทคนิคการก่อสร้าง ประวัติความเป็นมาและอายุสมัยของโบราณสถานดังกล่าว เพื่อชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของโบราณสถานที่อยู่ในชุมชนของตนเอง และมีความหวังเห็นอยากอนุรักษ์บำรุงรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป
- การดำเนินงานขุดตรวจสอบทางโบราณคดีจึงได้เริ่มขึ้น ในระหว่างวันที่ ๔ – ๘ มีนาคม ๒๕๖๗ โดยความร่วมมือของสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, อส.มศ.จังหวัดเพชรบุรี, ชุมชนบ้านท่าคอย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ผลสรุปของการดำเนินงานดังนี้

- โบราณสถานดังกล่าว มีลักษณะเป็นสิ่งก่อสร้างเดียวกับอัฐิถูปูน มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมคล้ายบ่อน้ำ ประกอบด้วย กำแพงล้อมรอบด้านนอก ๑ ชั้น รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีช่องทางเดินเข้าด้านทิศตะวันออกเพียงทางเดียว ด้านหน้าทางเข้ามีการปูอิฐลาดปูนไว้ บริเวณกึ่งกลางด้านในมีลักษณะเป็นบ่อรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า บุนั่งบ่อด้วยการก่ออิฐฉาบปูนทั้ง ๔ ด้าน บ่อลึกประมาณ ๒.๘๐ เมตรจากขอบบน ก้นพื้นบ่อลาดปูนขัดมัน มีบันไดทางลงบ่อน้ำทางด้านทิศตะวันออกเช่นเดียวกับทางเข้า ภายในกำแพงและบ่อน้ำมีการทำเป็นพื้นทางเดินลาดปูนไว้โดยรอบ เบื้องต้นสันนิษฐานว่า โบราณสถานดังกล่าวน่าจะเป็นบ่อน้ำที่สร้างขึ้นร่วมกับพลับพลารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวเสด็จประพาสเขาลูกช้างเมื่อพ.ศ.๒๔๒๙ โดยพิจารณาจากชื่อสถานที่ และระยะทางเสด็จที่ปรากฏในเอกสารจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาค ๒๓ แล้ว พบว่าตำแหน่งที่ตั้งของโบราณสถานดังกล่าว มีตำแหน่งใกล้เคียงกับพลับปลาที่ประทับระหว่างเสด็จประพาสเขาลูกช้าง คือ พลับปลาท่าแฝก ซึ่งในเอกสารได้ระบุว่าพระองค์ท่านได้พักเสวยพระกระยาหารที่พลับปลาแห่งนี้ทั้งขาไปและขากลับ ส่วนเรื่องระยะทางที่กล่าวถึงพลับปลาท่าแฝกในเอกสารระบุว่าห่างจากเขาวังมาประมาณ ๖๐๐ เส้น หรือ ๒๔ กิโลเมตร (๑ เส้น เท่ากับ ๔๐ เมตร) ซึ่งอยู่ระหว่างครึ่งทางของระยะทางเสด็จประพาสฯ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับระยะทางปัจจุบันจากภาพถ่ายดาวเทียม(Google Earth) เพื่อเทียบกับระยะทางเสด็จ จะเห็นว่าตำแหน่งโบราณสถานที่พบอยู่ใกล้เคียงกับพลับปลาท่าแฝกตามที่ปรากฏในเอกสารพอดี

นอกจากนี้ ในนิราศเขาลูกช้าง สำนวนนายต่วน ปีพ.ศ.๒๔๒๙ ยังได้มีการกล่าวบรรยายถึงพลับพลา
ท่าแฝกว่า

“ ประเดี้ยวถึงทุ่งแฝกสะแวกดง	มีพลับพลาสำหรับประทับเย็น
น่านั่งเล่นควรรพินิจพิศวง	มีค้ายรอบขอบคันดูมั่นคง
ทั้งห้องสรงนั้นก็มิมีสีบั้ง	เครื่องสำหรับกษัตริย์จัดไว้เสร็จ
คอยเสด็จรับองค์พระทรงสังข์	แลวิไลในมนุษย์อุตมิ่ง
อนันต์งคูเนกวิเวกตา	ก็เพื่อเพราะบุญญามหากษัตริย์
มีผู้จัดเรียบร้อยไว้คอยถ้ำ	คุณหลวงวิจิตภักดีท่านปรีชา
ทำพลับพลาวางแผนที่ดีที่สุดใจ..”	

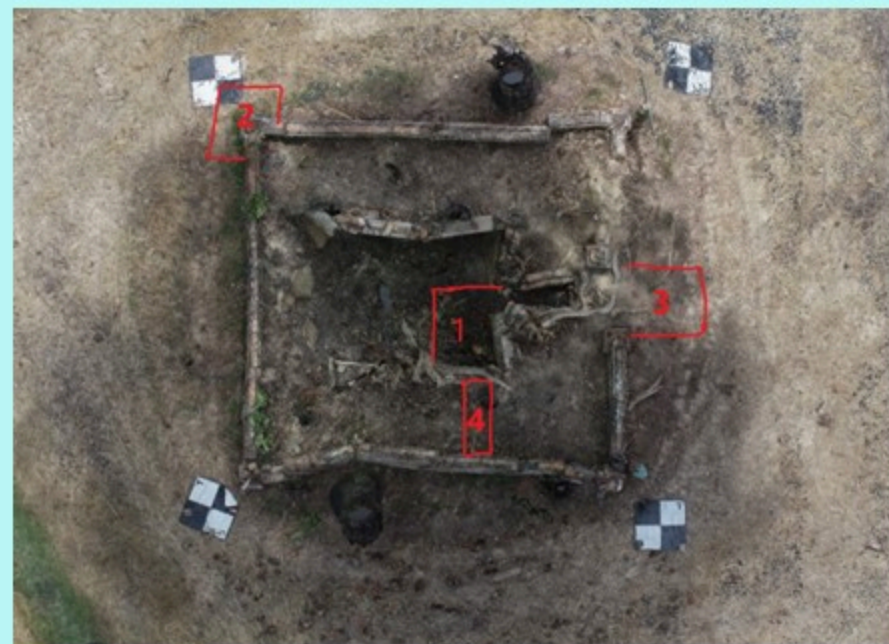
ซึ่งลักษณะของโบราณสถานที่พบก็มีลักษณะสอดคล้องกับคำที่นายต่วนได้บรรยายไว้ว่า “มีค้ายรอบขอบคันดูมั่นคง ทั้งห้องสรงนั้นก็มิมีสีบั้ง” เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่า โบราณสถานที่พบดังกล่าวนี้ อาจเป็นหนึ่งในพลับพลาที่รับเสด็จของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวเสด็จประพาสเขาลูกช้างในปีพ.ศ. ๒๔๒๙ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งนี้กลุ่มโบราณคดีอยู่ระหว่างการจัดทำรายงานการขุดตรวจสอบอยู่ ซึ่งหากดำเนินการแล้วเสร็จแล้วจะเผยแพร่สู่สาธารณชนที่สนใจ ทราบต่อไป

ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงตำแหน่งที่ตั้งโบราณสถานบ้านท่าคอย

ภาพถ่ายทางอากาศ แสดง
ตำแหน่งที่ตั้งโบราณสถาน
บ้านท่าคอย

ภาพถ่ายทางอากาศ แสดง
ตำแหน่งหลุมขุดตรวจสอบ
ทางโบราณคดีโบราณสถาน
บ้านท่าคอย

สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี ลงพื้นที่ตรวจสอบโบราณสถานร่วมกับชาวบ้าน
บ้านท่าคอย และหารือร่วมกันในการขุดตรวจสอบทางโบราณคดี

การวางผังและค้ำยันก่อนการขุดตรวจ

นายณะ กลางสูงเนิน นายช่างโยธาชำนาญงานพร้อมเจ้าหน้าที่จาก
สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี วางผังและจัดทำระดับก่อนการดำเนินการ

นายณัฐพล ระดาฤทธิ์ ผู้อำนวยการกลุ่ม
อนุรักษ์โบราณสถานพร้อมเจ้าหน้าที่จาก
สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี ดำเนินการค้ำ
ยันโบราณสถานก่อนการดำเนินการขุด
ตรวจสอบทางโบราณคดี

วันที่ 4 – 8 มีนาคม 2567
อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

ดำเนินการขุดศึกษาทางโบราณคดีโบราณสถานบ้านท่าคอย

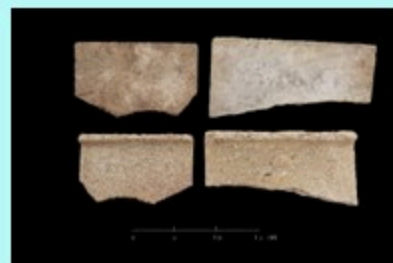
วันที่ 4 – 8 มีนาคม 2567 ดำเนินการขุดศึกษาทางโบราณคดี
โบราณสถาน ณ บ้านท่าคอย อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

สภาพภายหลังจากการขุดตรวจสอบทางโบราณคดีบ่อน้ำโบราณ โบราณสถานบ้านท่าคอย

สภาพภายหลังการขุดตรวจสอบทางโบราณคดีบ่อน้ำโบราณ โบราณสถานบ้านท่าคอย

ที่มาข้อมูล : เอกสารจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน พระราชนิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาค ๒๓ โดย นางฉะอ้อน รักวานิช
และบุตรธิดา พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นายบันลือ รักวานิช ณ
เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๑๐ หน้า ๒๔-๒๕

: นิราศเขาลูกช้าง จากเอกสารรายงานผลการศึกษา นิราศเขาลูกช้าง
สำนวนนายต่วน ปีพ.ศ.๒๔๒๙ โดย นายล้อม เพ็งแก้ว ได้รับ
ทุนอุดหนุนจากโครงการศึกษาวิจัยศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู พ.ศ.๒๕๒๔

ขอขอบคุณ

สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี
ชาวบ้านบ้านท่าคอย อำเภอท่ายาง
จังหวัดเพชรบุรี
เทศบาลตำบลท่ายาง อำเภอท่ายาง
จังหวัดเพชรบุรี